

מקורות התורה

24 - אמת מחלוקת ואלו ואלו - ג'

מכללת מבשת רושלים

A] ELU V'ELU IN MIDRASH

(א) וַיְהִי בָּיֹם הַהוּם וְמֵלֵךְ אָיו בִּיְשָׂרָאֵל וַיְהִי אִישׁ לֹי גָּר בִּירְכַּת הַר-אָפְרִים וַיַּקְרֵב אֶל-בֵּית לְחֵם יְהוָה פִּילְגֵשׁ מִבֵּית לְחֵם יְהוָה: (ב) וַיַּגְּנַב
עַלְיוֹ פִּילְגֵשׁוֹ וַתַּלְךְ מִאֲתָתוֹ אֶל-בֵּית אָבִיהָ אֶל-בֵּית לְחֵם יְהוָה וַתַּהַדֵּשׁ מִים אַרְבָּעָה חֲדָשִׁים:

שופטים יט:א-ב

ותזהה עלי פילגשו - רבוי אביתר אמר: זובוב מצא לה, ר' יונתן אמר: נימא מצא לה. ואשכחיה ר' אביתר לאליהו, א"ל: מי קא עביד הקב"ה? א"ל: עסיק בפילגש בגבעה, ומאי קאמר? אמר ליה: אביתר בני כץ הוא אומר, יונתן בני כץ הוא אמר. א"ל: ח"ג, ומאי איכא ספיקא קמי שמייא! א"ל: **אלו ואלו דברי אלהים חיים הון**. זובוב מצא ולא הקפיד, נימא מצא והקפיד. אמר רב יהודה: זובוב בקערה, נימא באותו מקום, זובוב - מאיסותא, נימא - סכנותא. איכא דאמרי: אידי ואידי בקערה, זובוב - אונסא, נימא - פשיעותא

גיטין י:

- Why was God 'learning' the sugya as the Rabbis? What does this mean? What could it indicate as to the nature of 'Truth'. Is there a truth 'in Shamayim' and if so how is it defined?
- What is R' Ewyatar's theological objection to God 'learning the different views'?
- How does the Gemara understand the concept of Elu v'Elu here? Are both opinions 'right'? How do the opinions 'fit together'?
- Is there a machloket between the 3 views given as to how to fit the opinions together? If so, what do you think could be the basis of the machloket?
- Are they arguing about a historical event?

Question: How old was Yitzchak at the Akeida?

בֵּן אַרְבָּעִים שָׁנָה - טכְּרִי כַּפְּצָלָה לְזֶרֶת מִכְּרָבָּם כְּמוּרִיכָּה נַפְצָלָה רַצְקָה, וַיְמַהֵּק כִּי כֵן צָנָעָס וַפְצָעָס, טכְּרִי צָו זְפָרָק מִתְּכָרָב, וַמְשֻׁנְדֵּל יְמַחֵק נַד כַּעֲקִידָה שְׁמַתָּה שְׁרָב שְׁלָטָס וַפְצָעָס נַדָּה
רש"י בראשית כה:כ

וְזֶל הַמִּרוּ שְׁכִיךְ יְמַחֵק כַּלְעָל נַעַד צָנָעָס וַפְצָעָס. וְהַס לְזְרִי קַבְּלָה נַקְבָּל! וְמַדְרָךְ סַעַרְתָּה לְזֶן זֶן נְכוּן, שְׁכִיךְ רְחוּ שְׁתְּכִיבָה לְדָקַת
יְמַחֵק גָּלִוָּה, וְיְכִיךְ שְׁכִירָה כְּפֹל מַסְכָּר הַזְּדוּ שְׁמַסְכָּר נַקְבָּל! וְמַדְרָךְ סַעַרְתָּה
גָּס זֶן תְּחַנֵּן, צְעַזְעַז שְׁנָתָה עַלְיוֹנָה. וְכָרְרוֹת הַלְּבָנָה שְׁמַסְכָּר עַל יְמַחֵק. וְחַלְמִיסָּה
כְּסִיטִיר כְּסִוד מִמְנוּ, וְחַמְרָה לְלַטִּיס יְלָחָה נָוְכָה, כִּי חַיְלָוּ חַמְרָה לוֹ הַתְּכָבָעָה, יְתַכְּן שִׁיבָּרָה
אבן עוזא בראשית כב:ד

- So how old was Yitzchak?
- If it's a machloket, can both opinions be correct? If not, who is 'right'?
- What do you think they are arguing about?

Question: Was Nimrod a tzaddik or a rasha?

5. וכوش יلد את נמרוד הוא חיל להיות גבר באָרֶץ: הוא קיה גבר ציד לפנֵי ה' על כן יאמיר בְּנַמְרוֹד גָּבָור צִיד לְפָנֵי ה'

בראשית יח-ט

- What evidence is there in the pesukim?

6. נמרוד: هل תקשת טעם לכל כسمות, هل נכט, והוא כל הכרחות גזרות צי ה' על כהיות, כי כה גבור היה. וטעס לפנֵי ה'

אבן עוזא שם

7. ורבו אברהם פירש הפק העני על דרך פשוטו, כי הוא החיל להיות גבור על החיים לצד אותן. ופירש "לפנֵי ה'" שהיה בונה מזבחות ומעלה את החיים לעולה לפני השם. ואין דבריו נראין, והנה הוא הצדיק רשות, כי רבותינו ידעו רשותם בקבלה

רמב"ן שם

- Do the Ibn Ezra and the Ramban agree?
- Are they arguing about the same thing?
- Do you think that the Ibn Ezra and/or the Ramban is arguing about whether Nimrod the man was a rasha? If not, what is the issue?

Question: What shape was the top of the wooden beams of the Mishkan?

8. ויהי תְּאַמֵּם מִלְמָפָה וַיְחִזֵּז יְהִי תְּמִימִים עַל־רָאשׁוֹ

שמות כוכד

9. ויעמידו הרים היידים מלמעלה כמו יד-אחד פרתק מאייד באדם מאנס העיר אשר מצד ארתקו ומידים על ים הערכה ים-המלח
תמו נכרתו והם עברו נגד יריחו

יהושע ג:ז

10. תננו רבנן: קרשים מלמטה עוביין אמה, ומלמעלן קלין והולכין עד כאצבע, שנאמר יהיו תמים על ראשו, ולהלן הוא אומר תננו נכלתו - דברי רבי יהודה. רבי נחמי אמר: כשם שמלמטה עוביין אמה, כך מלמעלן עוביין אמה, שנאמר יהודו

שבת צח:

- What shape were the actual beams?
- Can both opinions be correct? If not, who is 'right'?
- Are they arguing about the actual beams of the Mishkan? If not, what are they arguing about?

Skip 12 for now and come back to it at the end

11.

ב) בונגע להשאלה מקורי המשכן¹. הנה בודאי יודע אתה כי סוגיות כאלה נמצאות הן בתלמוד במספר מרובה. ועל כן הנני דין בפתרונות דנקיטת סוגיא דקרים המשכן בתור דוגמא. וממילא מובן שההתשובה תהא כללית מkapfit כל הסוגיות הדומות. אלא שסבירון שאתה העמדת את קרשי המשכן לדוגמא, גם דברי יתיחסו אותה עובדא בתור משל. הנה ידוע לך שהיו בישראל כמה וכמה גנייזות. גנייז הלוחות, גנייז המשכן,

גנו הארון וכו'. ובודאי שמכל גינויו היו תוצאות בדרכי התורה ועובדת. ומפורש הוא הדבר בכתב דברי יאשיהו המלך בשעת גינויו של הארון, שאמר שגינויו של הארון הולידה חידוש באופיה של תורה ועובדת.² והוא הדין והיא המדעה בכל הגינויות. והנה בשם שאפשר לגנו חפש, כמו כן אפשר להסתיר ידיעה. ועליך לדעת כי בשעה שפלוני אלמוני סובר כי קצרי המשכן נעשו באופן ידוע, שונה מכפי שהיתה המציאות באמת – הרי זה אינו אלא טוענה. אבל בשעה שחכם מחכמי המסורה של תשבע³ פ ש"התורה ניתנה על דעתם" (ל' הרמב"ן) ⁴ שהם הם אנשי עצתו של יוצר בראשית, כשהוא סובר שקרשי המשכן נעשו באופן שונה מכפי שהיתה המציאות באמת – הרי אין זה אלא גינויו בכוח הדעת. שם שגוף המשכן גנט, לפי רצונו של מקום, כמו כן יש מהלך שוגם הידיעות על עניינו ובניינו של משכן ידונו לגינויו. אלא שבזמן שמקום גינויו של גוף המשכן הוא בחלל דעלמא – הרי גינויו הידועה על אודות המשכן הוא בכוח הדעת של חכמי המסורה. וממילא במקום שהידועה על אודות פרט אחד מבניין המשכן נוגעת לנו היום להלכה, (בגונא דסוגיא דשבת דקרים שעליק הנך דן) – או אם חכם מחכמי המסורה של תשבע³ לא כיוון אל מציאותו של גוף הבניין הרי דוקא ע"י זה כוון לרצונו של מקום. מפני שבאופן זה רצונו של מקום הוא לצרף את גינויו הידועה לגינויו הגוף. וממילא ההלכה היוצאת מסברתו של חכם זה היא היא ההלכה האמיתית. וכל מציאות יש לה "אמת" שלה. וגם המציאותות של תורה יש לה אמת משלה. והאמת של מציאות תורה הוא הכוון לרצון השם. וכשנוי האמוראים חולקים באופן עשייתם של קרצי המשכן, פירוש מחלוקתם הוא "בצד גלחתה לפניו עבשו תמנות קרצי המשכן" ? מפני שההלכה היוצאת מפלוגתא זו אינה תלואה למזרחי במציאותם של קרצי המשכן, אלא באופן גילויים. (גינויו קדשי כנס"י היא היא גופה של תורה. מפני שככל גינוי פועלתו היא על מהלך חי הקדושה בישראל).

ומחלוקת האמוראים היא כיצד علينا לדרוש את הפסוקים הדנים בעניין זה. מפני שדרשות הפסוקים אצל חכמי תשבע³ הוא הוא רצונו של מקום בגilio עניין זה בכוח הדעת. וכל פרט למציאות גופו של משכן שחכמי תשבע³ לא מצאו מקום לדרוש אותו מן הכתובים או מן סברתם, אינה אלא גינויו. וכשיעמוד ב"ד גדול בחכמה ובמנין מן ה"ד הקודם,

² דברי הימים ב', לה, ג.

³ דברים יי, יא. ועיין השגות הרמב"ן לש' המצוות שרי' א.

אשר ע"פ דין יש לו כוח לבטל את דברי הב"ד הקודם, וידרשו את הפסוקים באופן אחר המהפר את תමונות העניינים מן הקצה אל הקצה, או נאמר כי רצונו של מקום הוא עכשו לגלות את מה שנגנו מוקודם. 1234567
 ואלו ואלו הם דברי אלקיהם חיים. במובן, שמקוםם היחידי של גינויו אלה וגינויים אלה אינם אלא בכוח הדעת של חכמי תשבע"פ בלבד. כל דעת אחרת הנמצאת בעולם מופקעת היא מכל מהלך זהה של גינויו ונגינויו. וממילא אין אנו אומרים עליה אלא אחת משתים: או שזה טיעות או שזה נכוון. אבל כל סברותיהם דעותיהם ודרשותיהם של חכמי המסורה של תשבע"פ מופקעים הם מעצם הבדיקה של נכוון ובלתי נכוון. ואין אנו מבחנים בזה אלא הופעה של גינויו או הופעה של גינויו. אכן ואידי רצונו של מקום הם. אלו ואלו דברי א' חיים.

השתדלתי להסביר לך את העניין כפי הדברים שהעלה אותך הקולמוס בשעה זו בידי. יכול להיות שעדיין לא תספיק לך ההסברה הזו. ואם באמת כן הוא, אל תהסס ותודיע לי תיכף את הנקודות המטווששות אצלך. ובלי"נ אשתדל להבהירם. כן דברת, דברים הללו הם אבן השתייה של אמונה תשבע"פ. וחילוה לי לגנוו את אבן השתייה הזה מדעתו של חכם כמותך.

רכב וצלח והשי"ת ימינו לך דרכי להזאת **כשרונוטיך** מן הכוח אל הפעול.

**כעתירות נפש דורשת טובתך כל הימים
יצחק הוטנר**

פחד יצחק אגרות ומכתבים ל (עמ' 52-49)

- According to Rav Hutner, how does 'Elu v'Elu' work in the context of midrashic or aggadic commentary
- What 'truth' are Chazal trying to discover in the process of their analysis?

12.

סוף דבר, מכל זה אנו למדים שעליינו להתייחס בכובד ראש לנירסאות השונות של כתבי היד והראשונים, ואין להחליט שרק אחת מן הנירסאות נכונה, אלא יתכן שכמה מקרים שתי הנירסאות נכונות, כל אחת בהתאם למוסורה של פיה נוצרה⁽²⁾, וכל אחת היא אמיתית – אמת של הטיקסט, אעפ"י שהאמת המוחלטת הitemtodot היא רק אחת. ועיין מה שכחבתי בקרית ספר ש"ד עמ' 324.

תוספת ראשנים של ר' ש. ליברמן כרך ד' עמ' 15

13.

זהות בשנות תורצית מכתבתי (ערית ספר הניל עט' 77) : «עלינו לבחין שיט לבדיל בין פשוט טומרים לשנתורא בקבוצה של כתבי ובין טסורת (נבונה או טופחת) שנתקבלה בארצות ידועות וכו'. אבל בעצם ראה אני צורך לבזר ולהתיחס את דברי, והיינו שעלינו להבדיל בין האמת המוחלטת – ההיסטוריה ובין האמת של הטיכסט. האמת ההיסטורית היא אותה ורך אותה, אבל האמת של הפייסט פירושה לטיכסט, כל טיכסט וטיכסט ואמת שלו – לפי המקור שפמכו שאב. ואם יש לנו בירישת המשפט בין הבבלי והיווני שלטן הרי האמת ההיסטורית תיאר רק אותו – או כבבלי או כירושלמי, אבל האמת של הטיכסט היא במשמעותו ככימי כטוהר הbabili ובמשמעותו היירושלמי כטוהר היידלמי. וכי שפונה את הבירטה במשמעותו לפי האמת ההיסטורית. הרי הוא מטשטש מסורת וחומרה כלפי התרבות».

ר. ש. ליברמן - קריית ספר עמ' 324

- What is 'textual truth' and how does it differ from 'historical truth'?
- Which is more 'true'?
- Does the 'text' have a reality of its own? For us, what is the meaning of 'text'
- What are the 'dangers' of focusing on 'textual truth' over 'historical truth'?
- At what point does it become essential to fix a historic reality and not just a textual one? What should be guidelines for this?

14.

[יג, ב] אלו ואלו דברי אלחים חיים. וא"ת גבי איסור והיתר היכי שייך לומר אילו ואלו דברי אלחים חיים, אם הוא אסור אינו מותר והוא מותר אינו אסור. ואומר מר"פ נ"ע דמצא בתוס' הרר ייחיאל דאיתא במדרש⁴⁸² זהקב"ה שנאה התורה למשה בארכבים ותשעה פנים מותר וbars וbars ותשעה פנים אסור, אמר משה להקב"ה מה עשה, אל הקב"ה הלא אחר רוב חכמי הדור אם רוב חכמי הדור מסכימים להיתר יהא מותר⁴⁸³. ומ"מ קשהamus שסביר היה, כגון ממזבח⁴⁸⁴ דחדר מוכחה מקרא דהיה שישים וחוד מוכחה מקרא דהיה עשרים, והתאם היכי שייך לומר אילו ואלו דברי אלחים חיים, דהא ליכא למימר הלא אחר רוב חכמי הדור, דהא לא היה אלא בחדר עניינה. ויל' דגם כולו לא היה אלא בחדר עניינה, אלא חד מוכחה מקרא דבדין הוי לו להיות היכי וחוד מוכחה מקרא דבדין הוי לו להיות היכי, וזה דקאמר אילו ואלו דברי אלחים חיים, פי' דמתוך הפסוקים יש ממשמות למידרש כמו וכמר, אבל ודאי לא היה אלא בעניין אחד⁴⁸⁵.

תוספות ר' פרץ עירובין יג' ד' האלו ואלו

Further Reading

For an in-depth analysis of Elu V'Elu, including a detailed discussion of the fly/hair issues surrounding the Pilegesh Migiv'a see *Harmonisation as Theological Hermeneutic*, Rabbi Harvey Belovski, Chapter 2 pp 40-55.¹

Who's Who?

Rashi	France, 11C
Ibn Ezra	Spain/France/England, 12C
Ramban	Spain, 13C
Tosafot Rabeinu Peretz	R' Peretz ben Eliyahu of Corbeil, France 13C
Pachad Yitzchak	R' Yitzchak Hutner, Lithuania, Eretz Yisrael, America, 20C
R' Prof Shaul Lieberman	Slabodka, Eretz Yisrael then America (JTS), 20C

Rav Yitzchak Hutner

1. Available for free download at <http://www.rabbibelovski.co.uk/belovskis-phd>